

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

О. Kulic,
Competitor Academy of Municipal Management

BASIC DIRECTIONS OF STATE SUPPORT OF SUBJECTS OF SMALL BUSINESS ARE IN AGRICULTURE

Визначено нормативну базу функціонування і розвитку малого бізнесу в сільському господарстві. Відзначено мету державної політики у сфері розвитку малого підприємництва в Україні та інфраструктуру підтримки малого підприємництва. Обґрунтовано складові державної підтримки малого підприємництва. Запропоновано пріоритетні напрями та економічні інструменти державної підтримки суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві. Визначено доцільність створення міжрегіонального лізингового центру для державної підтримки суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві.

The normative base of functioning and development of small business is certain in agriculture. The aim of public policy in the field of development of small enterprise in Ukraine and infrastructure of support of small enterprise is marked. Reasonably making state support of small enterprise. Priority directions and economic instruments of state support of subjects of small business are offered in agriculture. Expediency of creation of interregional leasing center is certain for state support of subjects of small business in agriculture.

Ключові слова: державне регулювання, сільське господарство, державна політика, малий бізнес, мале підприємництво, державна підтримка.

Key words: government control, agriculture, public policy, small business, small enterprise, state support.

ВСТУП

Сільське господарство, будучи однією з найважливіших галузей економіки будь-якої країни, має специфічні особливості, які обумовлюють необхідність державної підтримки і регулювання аграрного підприємництва. Розвиток сфери малого бізнесу в силу специфіки малих форм господарювання в аграрному підприємстві знаходиться в ще більшій залежності від обсягів наданої державної підтримки.

Розвиток малого підприємництва на основі відповідної державної підтримки, створення сприятливих умов для стратегічного розвитку, є найважливішим чинником розвитку аграрного сектору, формування конкурентних відносин на вітчизняному аграрному ринку в цілому. Мале підприємництво відіграє значну роль у наповненні ринків сільськогосподарською продукцією і сировиною, у вирішенні проблеми зайнятості сільського населення. Проте у сучасних економічних умовах виробнича діяльність більшості малих підприємств у вітчизняному аграрному секторі малоефек-

тивна, що пояснюється об'єктивними галузевими особливостями (залежність обсягів виробництва від природно-кліматичних умов, високий рівень витрат, тривалий термін окупності й т.д.), недостатня забезпеченість ресурсами, наявним вільним капіталом, відсутність організації рекламної діяльності та ін. У зв'язку із цим дослідження проблем розвитку державної підтримки суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві є складним та актуальним науково-практичним завданням.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Позитивна роль малого підприємництва в реформуванні економіки, створенні ринкового конкурентного середовища, забезпеченні зайнятості робочої сили, формуванні масового середнього класу, вирішенні соціальних проблем, забезпеченні деякою мірою політичної стабільності сьогодні ні в кого не викликає сумнівів. Однак малий бізнес в Україні має потребує підтримки й стимулювання з боку держави. Загальний характер взаємодії державних владних і підприє-

мицьких структур повинен визначатися формуванням комплексу заходів, що забезпечують ефективний соціально-економічний розвиток регіонів на базі розвитку підприємництва, формування ринкової інфраструктури.

За допомогою прямих методів державної підтримки можливо також вирішення деяких досить актуальних нині, на наш погляд, проблем розвитку малого бізнесу в сільській місцевості. Необхідно налагодити ветеринарне обслуговування приватної худоби, а витрати на ці цілі слід передбачати у бюджеті області, оскільки епіцентр цієї роботи поступово переходить з громадського в приватний сектор.

У роботі ставиться завдання обґрунтувати складові державної підтримки малого підприємництва та запропоновано пріоритетні напрями та економічні інструменти державної підтримки суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві.

РЕЗУЛЬТАТИ

В основі нормативної бази функціонування і розвитку малого бізнесу в сільському господарстві на сучасному етапі виступають наступні основні Закони України: "Про державну підтримку сільського господарства України", "Про колективне сільськогосподарське підприємство", "Про підприємництво", "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні", "Про сільськогосподарську кооперацію", "Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України" [1].

Необхідно зауважити, що метою державної політики у сфері розвитку малого підприємництва в Україні є:

- 1) створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва;
- 2) забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва з метою формування конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності;
- 3) стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 4) сприяння провадженню суб'єктами малого підприємництва діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки;
- 5) забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [2].

Державна підтримка передбачає формування програм, в яких визначається механізм цієї підтримки. Програми державної підтримки розробляються та впроваджуються спеціально уповноваженим органом у сфері розвитку малого підприємництва із залученням інших центральних органів виконавчої влади та громадських організацій, що представляють інтереси суб'єктів малого підприємництва. Державні програми підтримки затверджуються Кабінетом Міністрів України в установленому законом порядку.

Інфраструктурою підтримки малого підприємництва є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки.

До об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого підприємства.

Внаслідок обмеженості бюджетних коштів державна підтримка суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві, повинна здійснюватися строго за цільовим призначенням на підставі оцінки ефективності їх фінансово-господарської діяльності нині або вигідності конкурсного проекту, що представляється.

Причому вона може здійснюватися за двома основними напрямками. Перше пов'язане із здійсненням прямого фінансування у вигляді субсидій, дотацій, кредитів, у тому числі пільгових і безподаткових, а також наданням гарантій по кредитам комерційних банків. Враховуючи національні особливості фінансових взаємовідносин малих форм господарювання з фінансово-кредитними установами, раціональнішим видається поетапне фінансування проектів.

Другий напрям полягає в непрямої підтримці малого сільського бізнесу, що має на меті стимулювання інвестиційної активності малих підприємств. До непрямої фінансово-кредитної підтримки відноситься надання податкових пільг, встановлення норм прискореної амортизації устаткування, використання системи лізингу [3].

Проблема державного регулювання аграрного сектора, через яке забезпечується підтримка суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві, вважається одним з найважливіших в усій системі управління аграрним сектором, який вимагає нових рішень. Вирішення цієї проблеми розвитку суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві неможливе без державної підтримки малого підприємництва, яка включає такі складові:

- 1) формування правової бази функціонування підприємницького сектора та вироблення важелів адміністративного регулювання діяльності підприємницьких структур з урахуванням специфіки їхнього розвитку в окремих галузях і сферах національної економіки;
- 2) регулювання інституційних змін в економіці, які виступають факторами формування підприємницького середовища;
- 3) формування системи підтримки та стимулювання підприємницької діяльності;
- 4) залучення суб'єктів підприємницької діяльності до виконання науково-технічних та соціально-економічних програм, здійснення поставок продукції (робіт, послуг) для задоволення державних та регіональних потреб.

Отже, пріоритетними напрямками та економічними інструментами державної підтримки суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві повинні бути:

- створення і розвиток інфраструктури підтримки суб'єктів малого бізнесу (бізнес-інкубаторів);
- підтримка суб'єктів малого бізнесу, що виробляють товари (виконують роботи, надають послуги), призначені для експорту;
- розвиток системи кредитування суб'єктів малого бізнесу;
- створення і розвиток інфраструктури підтримки малих підприємств в науково-технічній сфері.

Напрямок створення і розвитку інфраструктури підтримки суб'єктів малого бізнесу — бізнес-інкубаторів включає діяльність самостійних юридичних осіб, що надають на правах пільгової оренди офісні і виробничі приміщення за результатами конкурсу бізнес-проектів малих підприємств (не більше 1 року з моменту державної реєстрації). Максимальний термін перебування підприємця 3 роки, після чого він зобов'язаний покинути бізнес-інкубатор, звільнивши приміщення для нових підприємців.

Бізнес-інкубатори дозволяють розв'язати проблему дефіциту придатних і доступних виробничих і офісних приміщень для малого бізнесу, значно знизити високі витрати на адміністрування бізнесу (бухгалтерський, правовий, фінансовий супровід), забезпечити підтримку і консультування на етапі start-up.

Напрямок розвитку системи кредитування суб'єктів малого бізнесу здійснюватиметься у рамках субсидування частини відсоткової ставки за кредитами, отриманими у банках організаціями споживчої кооперації, кредитних споживчих кооперативів громадян, сільськогосподарських кредитних споживчих кооперативів для реалізації програм надання позик членам кооперативів. Реалізація цього механізму дозволить розширити доступ суб'єктів малого бізнесу до позикових коштів, збільшити зростання числа мікрофінансових організацій за рахунок розширення географії їх поширення, а також знизити відсоткову ставку для кінцевого позичальника.

Напрямок створення і розвитку інфраструктури підтримки малих інноваційних підприємств включає надання субсидій бюджетом регіонів України в цілях створення регіональних венчурних фондів для здійснення прямих інвестицій в малі інноваційні компанії. Малі інноваційні підприємства отримують можливість звернутися до будь-якого регіонального інвестиційного фонду, щоб отримати фінансування нових проектів в обмін на частку в підприємстві.

Однією з важливих функцій держави у справі розвитку суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві, є створення таких умов, при яких власники високотоварних особистих підсобних господарств були б зацікавлені у виході з тіньового сектора економіки, і зареєструвалися як індивідуальні підприємці без створення юридичної особи.

Одним з найважливіших елементів підтримки малого бізнесу є ефективне інфраструктурне забезпечення діяльності суб'єктів малого бізнесу в сільській місцевості. Актуальність створення інфраструктури підтримки малого бізнесу полягає в тому, що малі підприємства не мають можливості самостійно організувати об'єкти інфраструктури, що надають їм істотну підтримку при веденні бізнесу.

Державна підтримка малого бізнесу в сільському господарстві потрібна, оскільки починаючи підприємець іноді не має чіткого уявлення навіть про сферу своєї майбутньої діяльності, не кажучи вже про бізнес-проекування, маркетинг, бухгалтерський облік, законодавчі норми і так далі. Перераховані факти дозволяють зробити висновок про необхідність перегляду існуючої системи інфраструктури підтримки малого бізнесу в сільській місцевості в регіонах України.

Для наведення ладу в цій сфері потрібне формування ефективнішої структури з єдиним контролюючим органом на чолі, з наділом його відповідними повноваженнями, що дозволить більш коректно розподіляти бюджетні кошти, що виділяються, і здійснювати контроль за їх ефективнішим використанням.

Ще одним життєво важливим напрямом є відновлення бюджетного фінансування для розвитку інфраструктури та інформаційного забезпечення малого бізнесу, а також активізація дій з розширення залучення коштів з позабюджетних джерел фінансування.

Отже, комплексна система державної підтримки малого бізнесу в сільському господарстві базується на комплексній нормативній базі і розгалуженій інфраструктурі підтримки малих підприємств, здатної оптимально визначити об'єкт фінансування, виділити фінансові кошти і відстежити їх використання, а також планувати майбутні фінансово-кредитні заходи, спрямовані на підтримку малого сільського бізнесу.

Перешкодою на шляху розвитку малого бізнесу в сільському господарстві є невдрегульований механізм оподаткування, внаслідок чого виникає додаткове оподаткування пайовиків. Крім того, законодавчо встановлене обмеження на участь в аграрних кооперативах несільськогосподарських виробників знижує можливість паєнагрома-

дження і перешкоджає диверсифікації сільської економіки. При цьому потрібні розробка і затвердження стандартів діяльності кооперативів, а також визначення органу державної влади з контролю та регулюванню кооперативного руху, що дозволить присікти зловживання коштами державної підтримки з боку кооперативів.

ВИСНОВКИ

Аналіз виділеної специфіки застосування методів державної підтримки малого бізнесу в сільському господарстві, дозволяє зробити висновок про необхідність адаптації існуючого інфраструктурного забезпечення за допомогою доповнень інституціонального характеру, що дозволяють забезпечити високу ефективність застосування інструментів впливу, а також максимальний облік потреб малого бізнесу.

Інституціональна структура обслуговування функціонування суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві повинна здолати слабкі сторони дрібномасштабного розрізненого характеру діяльності, врахувати специфіку аграрного виробництва, пов'язану з сезонним характером, що проявляється в строго регламентованому періоді використання матеріальних та фінансових ресурсів, а також з об'ємним характером виготовленої продукції.

Таким чином, серед існуючих і необхідних для реалізації заходів державної підтримки необхідно виділити підвищення забезпеченості і оновлення матеріально-технічної бази суб'єктів малого сільського бізнесу, які можуть здійснюватися шляхом надання їм в оренду державного майна, а також постачань основних виробничих фондів на умовах лізингу. В цілях ефективного розвитку ринку лізингових послуг, потрібні відмова від адресності або спрямованості фінансової підтримки окремим малим підприємствам і забезпечення економічно комфортного середовища для реалізації лізингових угод.

Доцільним представляється створення міжрегіонального лізингового центру, що виконує такі функції, як надання лізингу під інвестиційні проекти і програми, реалізація яких економічно ефективна тільки на міжрегіональних ринках збуту, створення і розвиток вторинного ринку технологічного устаткування, розширення кооперації великих агропромислових підприємств та суб'єктів малого сільського бізнесу.

Література:

1. Офіційний веб-сайт Української аграрної конфедерації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agroconf.org>
2. Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" від 22.03.2012 № 4618-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
3. Радченко О.Д. Інститут державної підтримки малих підприємств у сільському господарстві / О.Д. Радченко // Економіка АПК. — 2011. — № 11. — С. 60—66.

References:

1. The official site of Ukrainian agrarian confederation, available at: <http://agroconf.org>. (Accessed 04 May 2014).
2. Informatively-legal systems league law in Ukraine (2012), "Law of Ukraine "About development and state support of small and middle enterprise in Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (Accessed 04 May 2014).
3. Radchenko, O.D. (2011), "An institute of state support of small enterprises is in agriculture", *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 60—66.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2014 р.